

**KIMYODA “INNOVATSION TEXNOLOGIYA”LAR. “V-ASOSIY GURUH
ELEMENTLARI” MAVZUSINI O`QITISHDA KEYS STADY METODINI QO`LLASH**

Boyto`rayeva Madina Toir qizi

O`zbekiston Respublikasi Surxondaryo viloyati Qumqurg`on tumani

XTB ga qarashli 18-maktab kimyo fani o`qituvchisi

madinaboytorayeva234@gmail.com

Annotatsiya. *Innovatsion texnologiyalar pedagogik jarayon hamda o`qituvchi va o`quvchi faoliyatiga yangilik, o`zgarishlar kiritish bo`lib, uni amalga oshirishda asosan interfaol uslublardan foydalaniladi.*

Kalit so`z: *Innovatsiya, texnologiya, interfaol matodlar, keys stady, multimedia, muammo, yechim, natija.*

Innovatsiya nima? Bu yangi ehtiyojni qondirishga qaratilgan harakat. *Innovatsiya (inglizcha-“ innovation”) yangilik kiritish, yangilik demakdir.*

Demak Innovatsiya bu - yangi bilimlar, yangi nou-hau, yangi texnologiyalardir.

Interfaol (“Inter” – bu o`zaro, “act” – harakat qilmoq) – o`zaro harakat qilmoq yoki kim bilandir suhbat, muloqot tartibida bo`lishni anglatadi. Boshqacha so`z bilan aytganda, o`qitishning interfaol uslubiyotlari – bilish va kommunikativ faoliyatni tashkil etishning maxsus shakli bo`lib, unda ta`lim oluvchilar bilish jarayoniga jalb qilingan bo`ladilar, ular biladigan va o`ylayotgan narsalarni tushunish va fikrlash imkoniyatiga ega bo`ladilar. Interfaol darslarda o`qituvchining o`rni qisman o`quvchilarning faoliyatini dars maqsadlariga erishishga yo`naltirishga olib keladi

Shu vaqtgacha an`anaviy ta`limda o`quvchilarni faqat tayyor bilimlarni egallashga o`rgatib kelingan edi. Bunday usul o`quvchilarda mustaqil fikrlash, ijodiy izlanish tashabbuskorlikni so`ndirar edi.

Hozirgi kunda ta`lim jarayonida interfaol uslublar (innovatsion pedagogik va axborot texnologiyalari)dan foydalanib, ta`limning samaradorligini ko`tarishga bo`lgan e`tibor va qiziqish kundan-kunga kuchayib bormoqda. Zamonaviy texnologiyalar qo`llanilgan mashg`ulotlar o`quvchilar egallayotgan bilimlarni o`zlari qidirib topishlariga, mustaqil o`rganib, tahlil qilishlariga, xatto xulosalarni ham o`zlari keltirib chiqarishlariga qaratilgan. O`qituvchi bu jarayonda shaxs va jamoaning rivojlanishi, shakllanishi, bilim olishi va tarbiyanishiga sharoit yaratadi, shu bilan bir qatorda, boshqaruvchilik, yo`naltiruvchilik vazifasini bajaradi. Bunday o`quv jarayonida o`quvchi asosiy figuraga aylanadi.

Pedagog-olimlarning yillar davomida ta`lim tizimida

Nega o`qitamiz?

Nimani o`qitamiz?

Qanday o`qitamiz?

savollariga javob izlash bir qatorda

Qanday qilib samarali va natijali o`qitish mumkin? –degan savoliga ham javob qidirdilar.

Bugungi kunda ta`lim muassasalarining o`quv jarayonida pedagogik va innovatsion axborot texnologiyalardan foydalanishga alohida e`tibor berilayotganining asosiy sababi quyidagilardir:

- pedagogika axborot texnologiyalarda shaxsni rivojlantiruvchi ta`limni amalga oshirish imkoniyatining kengligida “Ta`lim to`g`risida”gi Qonun va “Kadrlar tayyorlash milliy dasturi”da rivojlantiruvchi ta`limni amalga oshirish masalasiga alohida e`tibor qaratilgan.

- innovatsion axborot texnologiyalar o`quv jarayoniga tizimli faoliyat yondashuvini keng joriy etish imkoniyatini beradi.

- axborot texnologiya o`qituvchini ta`lim berish jarayonidagi maqsadlaridan boshlab, tashxis tizimini tuzish va bu jarayon kechishini nazorat qilishgacha bo`lgan texnologik zanjirni oldindan loyihalashtirib olishga undaydi.

-axborot texnologiya yangi vositalar va axborot usullarini qo`llashga asoslanganligi sababli, ularning qo`llanilishi “Kadrlar tayyorlash milliy dasturi” talablarini amalga oshirishni ta`minlaydi.

O`quv jarayonida axborot texnologiyalarning to`g`ri joriy etilishi o`qituvchining bu jarayonda asosiy tashkilotchi yoki maslahatchi sifatida faoliyat yuritishiga olib keladi. Bu esa o`qituvchidan ko`proq mustaqillikni, ijodni va irodaviy sifatlarni talab etadi.

Har qanday pedagogik texnologiyaning o`quv-tarbiya jarayonida qo`llanilishi shaxsiy xarakterdan kelib chiqqan holda, o`quvchini kim o`qitayotganligi va o`qituvchi kimni o`qitayotganiga bog`liq.

Pedagogik texnologiya asosida o`tkazilgan mashg`ulotlar yoshlarning muhim hayotiy yutuq va muammolariga o`z munosabatlarini bildirishlariga intilishlarini qondirib, ularni fikrlashga, o`z nuqtai nazarlarini asoslashga imkoniyat yaratadi.

Hozirgi davrda sodir bo`layotgan innovatsion jarayonlarda ta`lim tizimi oldidagi muammolarni hal etish uchun yangi axborotni o`zlashtirish va o`zlashtirgan bilimlarini o`zlari tomonidan baholashga qodir, zarur qarorlar qabul qiluvchi, mustaqil va erkin fikrlaydigan shaxslar kerak.

Axborot innovatsion texnologiyalarning o`ziga xos xususiyatlari:

- Innovatsion texnologiyalar har doim o`quvchi va talabalarning fanga bo`lgan qiziqishini orttiradi ;

- Innovatsion texnologiyalarni qo`llash jarayonida o`quvchi va talabalarning muloqot madaniyati rivojlanadi;

- Innovatsion texnologiyalar o`quvchi va talabalar o`z iqtidori, bilimini namoyon etadi;

- O`quvchi va talabalarning ijobiy xislat va fazilatlarini shakllantiradi

Shuning uchun ham, ta`lim muassasalarining o`quv-tarbiyaviy jarayonida zamonaviy o`qitish uslublari interfaol uslublardir, innovatsion texnologiyalarning o`rni va ahamiyati

beqiyosdir. Pedagogik texnologiya va ularning taʼlimda qoʻllanishiga oid bilimlar, tajriba oʻquvchilarni bilimli va yetuk malakaga ega boʻlishlarini taʼminlaydi.

Maʼlumki, kimyo fanlarining mazmuni oʻzining xilma-xilligi bilan tuzilmalar, hisoblashlar nazariyasi va amaliyotlar turlichadir. Shuning uchun kimyo fanlaridan dars berishda (taʼlim berishda) «oʻqitishning xususiy metodikasidan» yani animatsiya va multimedialardan foydalanish yaxshi natijalar berishi mumkin. kimyo fanlaridagi texnologiyalar xilma-xilligi va ularni nazariyasining turlichaligi sababli har bir mavzuga oid materialni tayyorlashda «har bir mashgʻulot xususiy uslubini mustaqil ishlab chiqish uslubiyotidan» foydalanish maqsadga muvofiq.

Ushbu matnning bayonini uzoq vaqtlarda aytilgan rivoyatdan boshlaymiz.

Kunlardan bir kun koʻl boʻyida qorni och qolgan bir kishi baliq tutib turgan donishmandga duch kelibdi va unga murojaat qilib: “Men ochman, menga yordam ber!” , Donishmand quyidagicha javob beribdi: “Men senga baliq berishim mumkin, sen tez toʻyasan va biroz vaqt oʻtgach, xuddi shunday yana och qolasan va mendan yana yordam soʻraysan. Men senga qarmoq berishim mumkin, lekin u qachondir sinib qolishi mumkin, unda sen menga yana murojaat qilishingga toʻgʻri keladi. Yaxshisi, men senga qarmoq yasashni oʻrgataman, bu uzoq va qiyin, lekin keyinchalik senga mening yordamim kerak boʻlmaydi. Oʻz yoʻlingni tanla...”

Yuqorida keltirilgan rivoyatdan kelib chiqadigan xulosa shuki, yaxshi oʻqituvchi oʻquvchiga “qarmoq yasashni” oʻrgatishi va aqlli oʻquvchi esa uni oʻrganishi lozim. Oʻquvchilar “qarmoq yasashni” qanchalik tez va mustahkam oʻrganib olsalar, ular shunchalik birovlariga muxtoj boʻlmasdan oʻz “ovlariga” ega boʻladilar. Shuning uchun ham, taʼlim muassasalarida faoliyat koʻrsatayotgan oʻqituvchilar oʻz sohalari boʻyicha olib borayotgan mashgʻulotlarida innovatsion texnologiyalarni oʻz oʻrnida qoʻllashni bilishlari oʻta zarur. Quyida shunday texnologiyalardan birini keltiramiz.

Keys stadi metodi

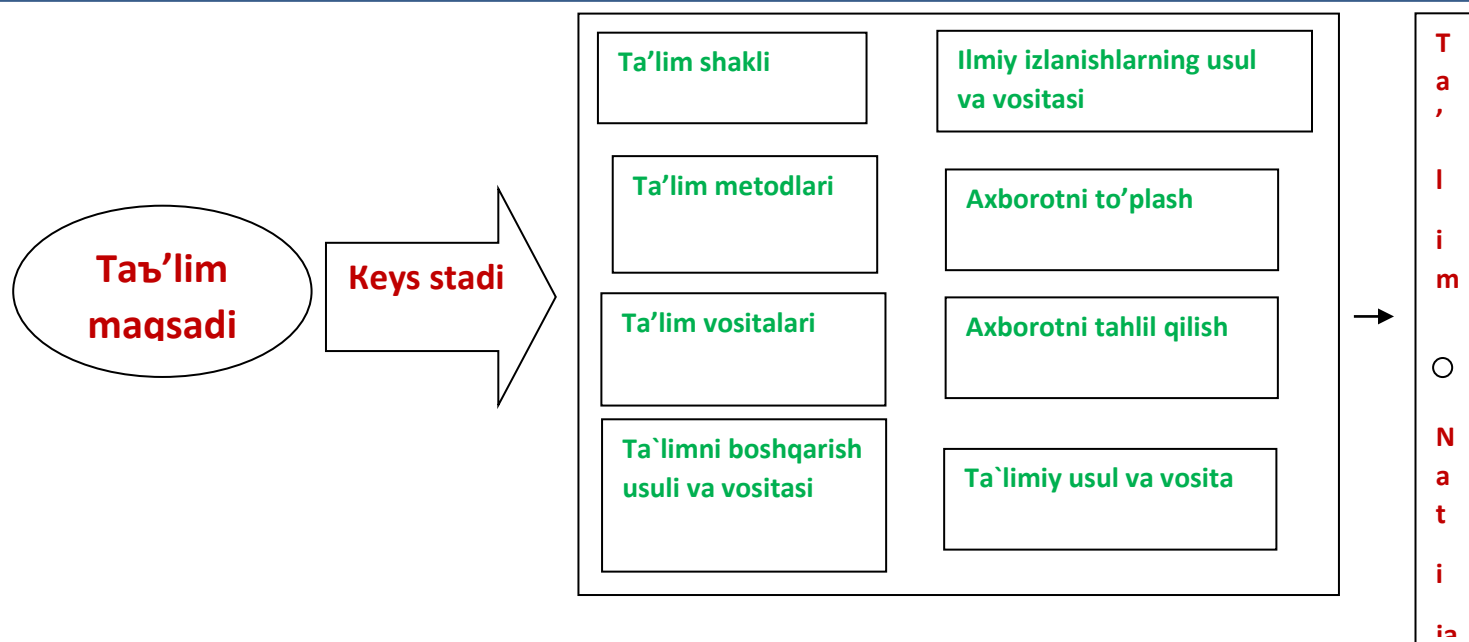
Case study- inglizcha “case”- voqea, aniq vaziyat, hodisa “study”- oʻrganish, taʼlim, oʻqimoq soʻzlarining birikishidan hosil qilingan.

Keys stadi- Aniq real va sunʼiy yaratilgan vaziyatlarni oʻrganish, tahlil etish va ijtimoiy ahamiyatga ega natijalarga erishishga asoslangan taʼlim metodidir.

Bu metod tinglovchilirda aniq real va sunʼiy yaratilgan muammoli vaziyatni tahlil qilish orqali oʻqituvchi tomonidan talabalarga bilimlarni tayyor holda yetkazish yoki berish emas, balki ularni hal etishning maqbul varianlarini topish koʻnikmalarini shakllantirishga xizmat qiladi.

Keys stadi texnologiyasining umumiy tuzilishi quyidigicha:

Keys yechimi uchun kimyo fanidan taklif etilgan gʻoyalarni taqdimoti uchun chizma namunasi

Muammo (asosiy va kichik muammolar)	Echim	Natija
Azotning olinishi va xossalari oʻrganish	Azotning olinish usullari 1) Havodan 2) ammoniy nitritni parchalab	$NH_4NO_2 \rightarrow N_2 + 2H_2O$
	Azotning xossalari 1) vodorod bilan ammiak hosil qilishi 2) Kislород bilan katalitik oksidlanishi	$3H_2 + N_2 = 2NH_3$ $N_2 + O_2 = 2NO$

ADABIYOTLAR:

1. G.A. Ixtiyarova, O.M. Yoriyev Umumiy kimyo Elektron darslik. 2015.
2. N. Kattayev, G.A. Ixtiyarova Kimyoviy texnologiya. Darslik. 2012.

